

Jordbruksutskottets yttrande

1984/85:1 y

om semestervillkoren för lantbrukare, m. m.

Till arbetsmarknadsutskottet

Den 5 september 1984 har arbetsmarknadsutskottet beslutat inhämta yttrande över motion 1983/84:699 av Lennart Brunander och Kerstin Andersson (båda c) om semestervillkoren för lantbrukare, m. m.

I motionen förordas en utbyggd avbytarverksamhet inom jordbruket. Den nuvarande verksamheten uppges ge lantbrukarna möjlighet till högst tio dagars semester per år. Målet bör enligt motionärerna vara att successivt under 1980-talet genomföra möjlighet till fem veckors semester för lantbrukarna. När systemet är fullt utbyggt år 1990 skulle det kunna ge 6 000 nya arbetstillfällen för avbytare och därmed ge ökade sysselsättningsmöjligheter för arbetslösa ungdomar. Kostnaden för det fullt utbyggda systemet anges av motionärerna till 800 milj. kr.

Utskottet

Avbytarverksamheten administreras av Lantbrukets avbyartjänst AB med LRF som huvudman och under lantbruksstyrelsens tillsyn. Verksamheten startades vid mitten av 1970-talet. På grundval av förslag från en särskild utredare presenterades i proposition 1977/78:154 grunder för en utbyggnad av verksamheten med start den 1 januari 1979. Dessa grunder godkändes av riksdagen på förslag av jordbruksutskottet i ett i den delen enhälligt betänkande (JoU 1977/78:34).

Till grund för riksdagens beslut låg en av regeringen hösten 1976 tillsatt särskild utredning som i februari 1978 lämnade ett betänkande, vari föreslogs att avbytarverksamheten, som år 1977 anlätades av ca 5 400 djurägare och sysselsatte ca 500 ordinarie avbytare, under en tioårsperiod byggdes ut så att den vid periodens slut kunde tillgodose efterfrågan på avbytare för såväl planlagd ledighet som vid lantbrukares sjukdom och militärinkallelse. Det totala behovet av avbytare beräknades till ca 5 300, varav ca 3 500 heltidsanställda och återstoden deltidanställda. Rekryteringsbehovet beräknades stiga från ca 600 år 1979 till ca 1 600 år 1989. När verksamheten var fullt utbyggd beräknades ca 1 100 avbytare behöva rekryteras årligen.

De av riksdagen godkända grunderna för en utbyggnad av avbyterservicen inom jordbruket innebär i korthet att utbyggnaden i första hand bör syfta till att göra det möjligt för familjelantbrukarna att liksom andra yrkesverksamma kunna ta ut regelbunden ledighet och semester. Det har inte ansetts lämpligt att i detalj besluta om hur och i vilken takt utbyggnaden av

avbytarserVICEN skall ske. Inom en tioårsperiod borde det dock vara möjligt att nå målet att alla lantbrukare som så önskar skall kunna erbjudas avbytare vid sjukdom, regelbunden ledighet, semester och militär repetitionsutbildning. Takten i utbyggnaden får i praktiken anpassas till de medel som årligen kan ställas till förfogande för att begränsa kostnaderna för den enskilde och till möjligheterna att rekrytera avbytare. Kostnaderna för den planlagda ledigheten finansieras med medel som avdelas i samband med överläggningarna om priserna på jordbrukets produkter. Detta innebär att jordbrukarkollektivet solidariskt svarar för de kostnader, som inte täcks av avgifter från dem som anlitar avbytarserVICEN för planlagd ledighet.

För budgetåret 1978/79 anslogs 25 milj. kr. för avbytarverksamheten. Motsvarande belopp utgör för innevarande budgetår 100 milj. kr. Inkomsterna av avgifter från dem som anlitar avbytarserVICEN kan beräknas f. n. uppgå till sammanlagt 50 å 60 milj. kr. för år räknat.

I motion 1983/84:699 framlagt förslag innebär bl. a. att riksdagen skulle göra ett uttalande av innebörd att i första hand familjelantbrukare inom animalieproduktionen bör tillförsäkras möjlighet till fem veckors semester. Målet borde uppnås år 1990. En utbyggnad av avbytarssystemet i enlighet härmed är enligt motionärernas mening en sådan jämlikhetsreform i samhällets intresse, som motiverar statliga insatser.

Som arbetsmarknadsutskottet förra året framhöll vid behandlingen av en motion med motsvarande yrkanden (AU 1983/84:18) innebär motionen i sak ett önskemål om att åtgärder vidtas för att påskynda genomförandet av det av statsmakterna tidigare fattade principbeslutet, med en förändrad målsättning och med anlitan de av nya finansieringsvägar. För så väsentliga förändringar av principerna för avbytarssystemets uppbyggnad som här föreslås krävs självfallet mera djupgående överväganden. Enligt jordbruksutskottets mening har emellertid några tillräckligt starka motiv för den i motionen förordade omläggningen av systemet inte förebragts. Såväl principiella som statsfinansiella skäl talar mot en lösning i enlighet med motionärernas förslag.

Givetvis är det angeläget att målet för avbytarserVICEN, nämligen att samtliga familjelantbrukare liksom andra jämförbara grupper yrkesverksamma skall kunna beredas regelbunden ledighet och semester, uppnås så snart som möjligt. Enligt utskottets uppfattning bör dock takten i uppbyggnaden och formerna härför alltså bestämmas på grundval av vad man kan komma överens om i samband med de årligen återkommande överläggningarna rörande priserna på jordbruksprodukter.

Utskottet vill i förevarande sammanhang slutligen fästa uppmärksamheten på att 1983 års livsmedelskommitté, som i dagarna väntas lämna sitt slutbetänkande, bl. a. haft till uppgift att belysa inkomster, privatkonsumtion, sparande, förmögenhetsställning och standardutveckling för olika kategorier jordbrukare samt göra motsvarande studie för såväl andra företagare som löntagargrupper.

Mot angiven bakgrund har utskottet inte ansett sig böra för sin del förorda någon särskild riksdagens åtgärd med anledning av den remitterade motionen.

Stockholm den 25 oktober 1984

På jordbruksutskottets vägnar

EINAR LARSSON

Närvarande: Einar Larsson (c), Håkan Strömberg (s), Ove Karlsson (s), Hans Wachtmeister (m), Gunnar Olsson (s), Martin Segerstedt (s), Sven Eric Lorentzon (m), Jan Fransson (s), Margareta Winberg (s), Börje Stensson (fp), John Andersson (vpk), Jan-Eric Virgin (m), Bengt Kronblad (s), Lennart Brunander (c) och Bo Arvidson (m).

Avvikande mening

Einar Larsson och Lennart Brunander (båda c) anför:

Avbyttjänsten inom lantbruket har snart fungerat i ett tiotal år. Avsikten med avbyttjänsten, som tillkom på initiativ av LRF, var att bereda lantbrukarna med andra yrkesverksamma grupper likvärdiga möjligheter till ledighet för semester, sjukdom och andra ändamål. Som redovisas i motion 1983/84:699 av Lennart Brunander och Kerstin Andersson (båda c) står vi, trots beaktansvärda insatser, ännu långt från detta mål. Lantbrukarna har således i dag blygsammare semestervillkor än vad 1938 års semesterlag erbjöd dåtidens anställda. En betydligt snabbare utbyggnad av avbytarsystemet än vad som hittills visat sig möjligt är enligt vår mening nödvändigt. De åtgärder om anges i motion 699 utgör härvidlag en lämplig väg.

Utskottsmajoriteten framhåller att det givetvis är angeläget att målet för avbytarservicen, nämligen att samtliga familjelantbrukare liksom andra jämförbara grupper yrkesverksamma skall kunna beredas regelbunden ledighet och semester uppnås så snart som möjligt. Enligt majoritetens uppfattning bör dock takten i uppbyggnaden och formerna härför allttjämt bestämmas på grundval av vad man kan komma överens om i samband med de årligen återkommande överläggningarna rörande priserna på jordbruksprodukter. Även vi anser att avbytarservicens fortsatta utbyggnad allttjämt bör diskuteras vid de årliga prisöverläggningarna. Överläggningarna bör dock för att ge tillfredsställande resultat bygga på att staten tar ett grundläggande ekonomiskt ansvar för att systemet snarast får en uppläggning som garanterar att det verkligen fungerar på avsett sätt. Som anføres i motionen är utbyggnaden av avbytarsystemet en viktig jämlikhetsreform i samhällets intresse, som därför motiverar statliga insatser.

Vi vill fästa uppmärksamheten på att det exempelvis i Norge finns ett utbyggt avbytarsystem som gör det möjligt för lantbrukarna och medhjälpande familjemedlemmar att åtnjuta ledighet i likhet med andra yrkesverksamma. I systemet ingår bl. a. att kommunerna erbjuder vikarier, för vilka kostnaderna bestrids dels av staten, dels av kommunerna. Även i Finland prövas ett system, där kommunerna i förekommande fall biträder med vikarier vid lantbrukarnas ledighet.

Enligt vår mening borde utskottet i sitt yttrande till arbetsmarknadsutskottet ha föreslagit att statligt stöd sätts in för att så snabbt som möjligt nå en fullständig utbyggnad av avbytarservicen.